

Kohtulahendite kogumik

Kohtuasi C-748/23 [Gekus]ⁱ

C. Limited
versus
M. S.

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Sąd Najwyższy)

Euroopa Kohtu (neljas koda) 16. juuli 2026. aasta kohtuotsus

Eelotsusetaotlus – Õigusriik – Kohtunike sõltumatus – ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Riigisisesed õigusnormid, mis võimaldavad kontrollida, kas Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) ametis oleva kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse nõudeid on järgitud – Nende nõuete täitmist kontrolliv kohtukoosseis – Sellise koosseisu liikme ametisse nimetamise tingimuste nõuetevastasus – Sellest nõuetevastasusest tulenevad tagajärjed – Erapooletus – Liidu õiguse esimus

1. *Eelotsuse küsimused – Euroopa Kohtu pädevus – Piirid – Liikmesriikide kohustus näha tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks ette kaebeõigus – Küsimused kohtuorgani korraldust ja toimimist käsitlevate riigisisesete eeskirjade kohta – Hõlmamine (ELL artikli 19 lõike 1; ELTL artikkel 267; Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47)*

(vt punkt 27)

2. *Liikmesriigid – Kohustused – Tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalike õiguskaitsevahendite kehtestamine – Kohtu sõltumatuse põhimõtte järgimine – Õigus seaduse alusel moodustatud sõltumatule ja erapooletule kohtule – Kohtukoosseisude moodustamist käsitlevad riigisisesed õigusnormid – Kohtuniku ametisse nimetamisega seotud asjaolud, mis võivad üksi kaasa tuua õiguse seaduse alusel moodustatud sõltumatule ja erapooletule kohtule rikkumise – Tingimus – Asjaolud, mille puhul on tegemist sellist laadi ja raskusega nõuetevastasusega, mis tekitab õigussubjektidel põhjendatud kahtluse selle kohtu sõltumatuse või erapooletuse suhtes (ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 47)*

(vt punktid 28–43 ja resolutsiooni punkt 1)

ⁱ Kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

3. *Liikmesriigid – Kohustused – Tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalike õiguskaitsevahendite kehtestamine – Kohtu sõltumatuse põhimõtte järgimine – Õigus seaduse alusel moodustatud sõltumatule ja erapooletule kohtule – Riigisisesed õigusnormid, mis võimaldavad kontrollida, kas kohtus ametis oleva kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse nõudeid on järgitud – Nende nõuete täitmist kontrolliva kohtukoosseisu moodustamine – Asjaomane kohtukoosseis, kuhu kuulub üks või mitu kohtunikku, kes on oma ametisse nimetamise tingimuste tõttu samas olukorras nagu kohtunik, keda see kontroll puudutab – Vastuvõetamatus*
(ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47)

(vt punktid 45–62 ja resolutsiooni punkt 2)

4. *Liikmesriigid – Kohustused – Tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalike õiguskaitsevahendite kehtestamine – Kohtu sõltumatuse põhimõtte järgimine – Õigus seaduse alusel moodustatud sõltumatule ja erapooletule kohtule – Esimus – Liikmesriikide kohtute kohustused – Kohustus jätta omal algatusel kohaldamata riigisisesed õigusnormid või kohtupraktika, mis on vastuolus vahetut õiguspõhise omava liidu õigusnormiga – Riigisisesed õigusnormid, mis võimaldavad kontrollida, kas kohtus ametis oleva kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse nõudeid on järgitud – Nende nõuete täitmist kontrolliva kohtukoosseisu moodustamine – Õiguse seaduse alusel moodustatud kohtule rikkumine selle kohtukoosseisu poolt – Asjaomase kohtu kohustus tagada, et kohtunik, kes ei vasta neile nõuetele, ei osale sellise sõltumatuse ja erapooletuse kontrolli taotluse läbivaatamisel – Samuti peab kohus jätma kohaldamata riigisisesed õigusnormid, mis määravad kindlaks selle kohtukoosseisu moodustamise – Asjaomase liikmesriigi õiguskorras tuleb kehtestada menetlusnormid, mis võimaldavad tagada, et sellist taotlust läbi vaatav kohtukoosseis vastab neile nõuetele*
(ELL artikli 4 lõige 3 ja artikli 19 lõike 1 teine lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 47)

(vt punktid 64–72 ja resolutsiooni punkt 3)

Kokkuvõte

Euroopa Kohus, kellele Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) esitas eelotsusetaotluse, täpsustas eelkõige seoses õigusega seaduse alusel moodustatud sõltumatule ja erapooletule kohtule, millised järeldused tuleb liikmesriigi õiguskorras teha seoses sellise kohtukoosseisu nõuetevastasusega, mis peab lahendama taotluse kontrollida, kas kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse nõudeid on järgitud.

Poola kohus mõistis 2021. aasta juunis tehtud kohtuotsusega Iiri kodanikult M. S-ilt välja rahasumma Iiri äriühingule C. Limited.

M. S. esitas selle otsuse peale eelotsusetaotluse esitanud kohtule kassatsioonkaebuse. Kassatsioonkaebuse läbivaatamiseks määrati kolmest kohtunikust koosnev kohtukoosseis, kuhu kuulub kohtunik JG.

Kuna C. Limitedil oli kahtlusi selle kohtuniku ametisse nimetamise asjaolude suhtes, esitas ta taotluse selle kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse kontrollimiseks vastavalt kõrgeima kohtu seaduses sätestatud menetlusele.

Taotluse läbivaatamise eest vastutava kohtukoosseisu moodustamiseks valiti loosi teel viis eelotsusetaotluse esitanud kohtu kohtunikku, kellest kolm oli ametisse nimetatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda, Poola) (edaspidi „KRS“) uue koosseisu ettepanekul, nagu ka kohtunik, kelle suhtes see kontrolli taotlus oli esitatud.

Analüüsides selle taotluse vastuvõetavust, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, mis koosneb ühest kohtunikust, kes on ühtlasi käsitletava viiest kohtunikust koosneva kohtukoosseisu eesistuja, Euroopa Kohtult, kuidas tagada kõrgeima kohtu seaduses ette nähtud sõltumatuse ja erapooletuse kontrolli korra kooskõla ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 47.

Euroopa Kohtu hinnang

Kõigepealt tuletas Euroopa Kohus seoses kohtunike ametisse nimetamise menetlusega meelde, et arvestades selle tagajärgi kohtusüsteemi toimimisele ja õiguspärasusele õigusriigis, on selline menetlus tingimata mõiste „seaduse alusel moodustatud kohus“ harta artikli 47 tähenduses lahutamatu osa. Kuigi mis tahes viga, mis võib esineda kohtuniku ametisse nimetamise menetluses, ei tekitaks kahtlusi kohtuniku sõltumatuses ja erapooletuses, võivad teatavad puudused kohtunike ametisse nimetamise menetluses üksi olla tõend selle kohta, et asjaomased kohtunikud ei vasta sõltumatuse ja erapooletuse nõuetele. Viimati nimetatud juhtudel ei saa menetlusosaliselt, kes tõstatab küsimuse nende nõuete järgimisest, näiteks nõudes kohtukoosseisu kuuluva kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse kontrolli läbiviimist, nõuda, et ta esitaks täiendavaid tõendeid, mis puudutavad eelkõige selle kohtuniku käitumist pärast tema ametisse nimetamist. Taolise taotluse esitanud menetlusosalisel peaks seega olema võimalik piirduda selliste argumentide esitamisega, mis põhinevad üksnes selle kohtuniku ametisse nimetamisega seotud asjaoludel ja tõendavad, et asjaomasel juhul on toime pandud sellise laadi ja raskusega rikkumine, mis tekitab õigussubjektides kahtlusi selle kohtuniku sõltumatuses ja erapooletuses täidesaatva või seadusandliku võimu suhtes. Järelikult võivad kohtuniku ametisse nimetamisega seotud asjaolud üksi kaasa tuua selle, et rikutakse õigust seaduse alusel moodustatud sõltumatule ja erapooletule kohtule ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu tähenduses, lähtudes harta artiklist 47, kui need asjaolud kujutavad endast sellise laadi ja raskusega nõuetevastasust, et see tekitab õigussubjektides põhjendatud kahtluse asjaomase kohtuniku sõltumatuse või erapooletuse suhtes.

Mis puudutab selle kohtukoosseisu moodustamist, kes peab läbi vaatama kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse kontrolli taotluse, siis täpsustas Euroopa Kohus, et selle kohtukoosseisu liikmed ei või ise olla samas olukorras nagu kohtunik, keda see kontroll puudutab. Nimelt võib nende endi ja kontrollitava kohtuniku ametisse nimetamise asjaolude samasus tekitada õigussubjektidel põhjendatud kahtlusi, kas see koosseis on vastanduvaid huve arvestades neutraalne. Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohtu koosseis, kes peab analüüsima selle kohtu kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse küsimust, ise vastama seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu nõuetele. Käesoleval juhul aga oli põhikohtuasjas sõltumatuse ja erapooletuse kontrolli taotlust läbi vaatava kohtukoosseisu kolm kohtunikku nimetatud ametisse samadel KRSi uue koosseisuga seotud asjaoludel kui need, mille kohaselt nimetati ametisse see kohtunik, keda see kontroll puudutas, ning üks neist kohtunikest oli teises kohtuasjas taandatud sama menetluse tulemusel, mille kohaldamist taotleatakse põhikohtuasjas. Järelikult, arvestades ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku harta artiklist 47 lähtudes, ei saa lubada, et selle kontrollimine, kas kohtus ametis oleva kohtuniku puhul on järgitud sõltumatuse ja erapooletuse nõudeid,

usaldatakse selle kohtu kohtukoosseisule, kuhu kuulub üks või mitu kohtunikku, kes on oma ametisse nimetamise tingimuste osas samasuguses olukorras nagu kohtunik, keda see kontroll puudutab.

Lõpuks märkis Euroopa Kohus, et nendest mõlemast sättest tuleneb, et juhul, kui kohtukoosseis, kes peab lahendama taotluse kontrollida, kas selle kohtu liikme puhul on järgitud sõltumatuse ja erapooletuse nõudeid, rikub ise õigust seaduse alusel moodustatud kohtule, kuna sellesse koosseisu kuulub kohtunik, kes sõltumatuse ja erapooletuse nõuetele ei vasta, siis peab see kohus tagama, et see kohtunik ei osale taolise taotluse läbivaatamisel. Vajaduse korral peab ta jätma kohaldamata riigisiseseid eeskirjad, mis määravad kindlaks käsitletava kohtukoosseisu moodustamise, et selle taotluse saaks läbi vaadata koosseis, mis neile normidele vastab. Asjaomase liikmesriigi õiguskorras tuleb kehtestada menetlusnormid, mis võimaldavad tagada, et taolise taotluse vaatab läbi kohtukoosseis, mis vastab nõuetele, mis tuleneb põhiõigusest tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele.